

1190

4253

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. Драгоманова

МУДРОЛЮБОВА Ірина Олександрівна

УДК 373.37.016:784.9(043.3)

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СОЛЬФЕДЖІО МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У
СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

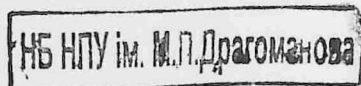
13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
ФЕДОРИШИН Василь Ілліч,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор кафедри
інструментального та оркестрового
виконавства факультету мистецтв.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТАНЬКО Тетяна Петрівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди,
професор кафедри музично-теоретичної і
художньої підготовки;

кандидат педагогічних наук, доцент
ДАНЬКО Наталія Павлівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка,
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти.

Захист відбудеться 25 травня 2016 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 22 квітня 2016 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Високі темпи розвитку науки, тяжіння національної освіти до демократично-гуманістичних цінностей, вибір магістрального спрямування на модернізацію та інтеграцію вітчизняної системи освіти, зокрема музичної, у міжнародний освітній та науковий простір зробили актуальним питання введення інноваційних методів і форм роботи. XXI сторіччя ознаменувалося великим проривом у реформуванні вітчизняної освіти: широким введенням мультимедійних технологій, укоріненням болонських реформ вищої школи, зміною акцентів у системі базової освіти, спрямованістю освіти на практичне застосування здобутих ЗУН та розуміння подальшого їх використання, підготовкою до впровадження системи School NAV, оптимізацією навчальних програм. Однією з найактуальніших проблем сучасної педагогіки на даний момент є введення нових педагогічних технологій в освітній процес. Це стосується у повній мірі й музичного виховання. Сучасна музична освіта потребує нових ідей, нових підходів в організації навчального процесу. Актуальність означених цілей підтверджуються наступними директивними документами: Закон України «Про освіту», Закон України «Про позашкільну освіту», «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті», «Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України», «Положення про початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школу естетичного виховання)» «Типові навчальні плани початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання)», Указ Президента України №641/2015 «Про оголошення 2016 року роком англійської мови в Україні» та ін.

Музична освіта у сучасному вимірі не може існувати поза процесами постійної модернізації. Реалії сьогодення обумовлюють невідкладність розбудови першої її ланки – початкових мистецьких навчальних закладів. Важливою частиною музичної освіти є музично-теоретичні дисципліни, зокрема предмет сольфеджіо, який закладає основи музично-теоретичних знань та націлений на всебічний розвиток музичних і загальних здібностей дітей, але який наразі залишився найменш зачепленим інноваціями. За останні роки в Україні немає досліджень з цього питання, не запропоновано жодної альтернативної методики навчання сольфеджіо для спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, а зарубіжні авторські методики та методичні напрацювання вітчизняних педагогів через принципові розбіжності з традиційною методикою не отримали широкого поширення у дитячих музичних школах та музичних відділеннях шкіл мистецтв.

У 2012 році морально застарілу програму сольфеджіо радянських часів (прийняту у 1984 році, перекладену українською 1992 року) було замінено новою програмою, але традиційні форми навчання сольфеджіо, залишені без змін, увійшли на практиці у протиріччя із задекларованими інноваціями нової програми. Нова програма сольфеджіо, на відміну від зарубіжної музично-

педагогічної практики, повністю підпорядкована програмі навчання зі спеціальності і розрахована на вісім років навчання. Розтягнутість, сповільненість та залежність навчання сольфеджіо гальмує розвиток учнів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів як виконавців, поглиблює протиріччя між інтенсифікацією світового соціокультурного розвитку та темпами індивідуальної фахової підготовки майбутніх музикантів. Окрім того, нова програма не вирішує проблему попередніх програм несвоєчасності, фрагментарності та неефективності формування ритмічного слуху.

На основі аналізу процесу навчання сольфеджіо у початкових мистецьких навчальних закладах можна стверджувати, що традиційна форма викладання цього предмету в дитячих музичних школах, однакова для учнів різних вікових періодів без урахування вікових особливостей розвитку, викликає певні труднощі у засвоєнні знань, умінь та навичок, особливо в учнів молодших класів дитячих музичних шкіл. Специфіка предмету сольфеджіо призводить до рутинності навчального процесу і, як результат, зниженню у молодших школярів інтересу до предмету. Педагогічна практика показує, що у музичній школі спеціальність традиційно вважається основним предметом, а сольфеджіо – предметом допоміжним, що формує і відповідне ставлення учнів до цього предмету як до другорядного. Ці фактори є причиною того, що відвідуваність уроків з сольфеджіо нижча за відвідуваність з інших дисциплін у музичній школі, чим порушується системність та ґрунтовність навчання.

Необхідність інтеграції у міжнародний музичний простір робить актуальним питання впровадження лінгвізації при навчанні теорії сольфеджіо вже на початковому етапі музичної освіти, але в нашій країні наразі немає реальних кроків подолання мовного бар'єру для зближення музичної вітчизняної та зарубіжної педагогічної школи.

Дослідження усталеної практики проведення загальношкільних заходів у початкових мистецьких навчальних закладах показало відсутність у більшості учнів досвіду публічних концертних виступів, необхідного для повноцінної навчальної діяльності у дитячій музичній школі, та відстороненість від вирішення цієї проблеми навчання сольфеджіо.

Невідповідність традиційного навчання вимогам сучасності, відсутність досліджень даного питання для вікової групи молодших школярів, нагальність розв'язання окресленої проблеми актуалізує теоретичне обґрунтування якісно нових форм та методів роботи на уроці, оцінювання та опитування, підняття рівня інтересу та рівня знань, умінь та навичок, створення нової методичної бази вивчення сольфеджіо молодшими школярами, що й визначило вибір теми дисертаційного дослідження *«Методика навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і складає частину комплексного дослідження «Музична освіта, виховання та творчий розвиток учнів загальноосвітніх

навчальних закладів: теорія, виховання, методика» (протокол № 6 від 30.01.2014 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 10 від 23.06.2014 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (рішення бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук України № 6 від 29.09.2015 року).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику навчання сольфеджіо молодших школярів у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Об'єкт дослідження – процес музично-теоретичного навчання учнів молодших класів спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Предмет дослідження – методи, прийоми та засоби навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

Відповідно до поставленої мети дослідження визначені такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній, навчально-методичній, музично-теоретичній літературі та практиці на даному етапі розвитку науки;

2. Дослідити та визначити сутність, зміст, специфіку навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах;

3. Розробити і теоретично обґрунтувати компонентну структуру, критерії, показники та визначити педагогічні умови навчання сольфеджіо учнів молодшого шкільного віку;

4. Розробити і теоретично обґрунтувати новий дидактичний метод опитування, опрацювання та повторення матеріалу на уроках сольфеджіо;

5. Розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах з розширенням та поглибленням знань, умінь та навичок ритмічного, гармонічного, тембрального, абсолютного слуху;

6. Розробити методичні рекомендації з теорії та методики лінгвізації навчального процесу сольфеджіо для вирішення питання інтеграції початкової вітчизняної музичної школи в світовий музичний освітній простір.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять праці таких науковців: з філософії сучасної освіти: В.Андрущенко, І.Зязюн, В.Луговий, В.Лутай та ін.; з питання розвитку інтеграції освіти України до європейського й світового освітнього простору та модернізації мистецької освіти в контексті європейських вимог: О.Антонюк, В.Кремень, Л.Масол, С.Ніколаєнко, В.Рожок, О.Уваркіна; з вікової та педагогічної психології щодо проблем онтогенезу свідомості та вікових особливостей учнів молодшого шкільного віку: дослідження Б.Ананьєва, В.Бехтерева, Л.Божович, Л.Виготського, П.Гальперіна, Ю.Гільбуха, В.Давидова, З.Фрейда, Д.Ельконіна, Л.Занкова, Л.Кольберга, Г.Костюка, Л.Леонтьєва, Н.Менчинської, Ж.Піаже, А.Петровського, Б.Теплова та ін., які прийняті за основу під час розробки методики; з теорії та методики музичної освіти: Е.Абдуллін, О.Апраксіна, Л.Бернстайн, А.Болгарський, Г.Вазін, Н.Данько, І.Зязюн, А.Козир,

Л.Масленкова, В.Орлов, О.Олексюк, О.Отич, Г.Падалка, Т.Ганько, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Федоришин, В.Шульгіна, О.Щолокова; з розробок метро-ритмічної сторони матеріалу, який вивчається на уроках сольфеджіо: Е.Жак-Далькроз, А.Бентлі, М.Леонтович, К.Стеценко та ін.; з методичних систем навчання сольфеджіо: К.Орф, З.Кодай, Г.Шатковський, Г.Смаглій, Т.Калужська, Н.Коленцева, І.Богачек та ін.; з питань проектних методів навчання: Дж.Дьюї, В.Кільпатрік, О.Рогачева, П.Фрейре, Б.Шарвадзе.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано такі методи дослідження:

–*теоретичні*: аналіз психолого-педагогічної, навчально-методичної, музично-теоретичної літератури, їх систематизація та узагальнення; аналіз нормативно-правових документів, дисертаційних робіт для визначення концептуальних положень досліджуваної проблеми; аналіз навчальних планів, програм, посібників, методичної літератури з метою виявлення чинників й особливостей навчання сольфеджіо молодших школярів у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах; класифікація отриманих теоретичних та експериментальних даних, їх зіставлення й порівняння;

–*емпіричні*: діагностичні (індивідуальні та групові бесіди, опитування, анкетування, інтерв'ювання, тестування); обсерваційні (цілеспрямоване педагогічне спостереження), педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), метод експертної оцінки;

–*математично-статистичні*: кількісна та якісна обробка та аналіз отриманих експериментальних результатів дослідження, відображення їх у графічному вигляді (табличні форми, діаграми та рисунки) для фіксації результатів вимірювань й перевірки ефективності розробленої методики, метод статистичної обробки.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

– *вперше* розроблено, теоретично обґрунтовано та практично апробовано авторську методику навчання сольфеджіо молодших школярів з розширенням та поглибленням знань, умінь та навичок ритмічного, гармонічного, тембрального та абсолютного слуху; розроблено, теоретично обґрунтовано та практично апробовано новий дидактичний метод опитування, опрацювання та повторення матеріалу на уроках сольфеджіо – *fan*-опитування, який враховує специфіку предмету сольфеджіо і може використовуватися за основними темами навчання; розроблено та впроваджено у педагогічну практику новий вид концерту – концерт з предмету сольфеджіо; розроблено та впроваджено у навчальний процес концертні ритмічні номери та вправи на основі матеріалу, вивченого на уроках сольфеджіо; комплекс дидактичних ігрових вправ та рольових ігор для вивчення предмету сольфеджіо; запропоновано та теоретично обґрунтовано необхідність вивчення у процесі навчання сольфеджіо молодших школярів окрім музичних термінів італійською мовою музичного тезаурусу англійською мовою та впроваджено у педагогічну практику його вивчення; для вікової групи молодших школярів розроблено систему музично-дидактичних методів, прийомів та засобів навчання сольфеджіо, які

підпорядковані панівній концепції урахування психолого-педагогічних особливостей даної вікової групи; окреслено сутність, зміст та компонентну структуру, визначено критерії та показники навченості сольфеджіо молодших школярів; застосовано у навчанні предмету сольфеджіо проєктивні методи; визначено етапи еволюції предмету сольфеджіо, починаючи з античного світу до сучасності, та методичне забезпечення на кожному етапі розвитку дисципліни сольфеджіо;

– *удосконалено*: теорію еволюційного розвитку сольфеджіо як навчальної дисципліни;

– *подальшого розвитку набули*: засоби діагностики означеного феномена та ігрові методи навчання сольфеджіо молодших школярів.

Практичне значення роботи полягає у високій ефективності одержаних результатів апробації авторської методики навчання сольфеджіо молодших школярів і можливості подальшого використання цієї методики у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Впровадження нового методу роботи на уроках – *fan*-опитування дозволяє нівелювати психолого-педагогічні проблеми і значно підвищити успішність навчання. Система спеціально розроблених ритмічних вправ з сольфеджіо усуває складності ефективного формування метро-ритмічного слуху і гарантує високий і ранній рівень сформованості цього важливого елементу слуху.

Запропонований новий вид концерту успішно вирішує проблему початкових мистецьких закладів недостатнього залучення учнів до публічних виступів з метою формування сценічного досвіду, виховання артистизму, емоційної витримки, відповідальності, впевненості в собі.

Практичне значення лінгвізації навчального процесу сольфеджіо молодших школярів полягає у можливості вільного користування ними досягненнями світової музичної школи вже на початковому етапі навчання.

Положення та результати практичних досліджень дисертації можуть бути використані під час підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та музично-теоретичних дисциплін, у розробці посібників з сольфеджіо та методичних рекомендацій для викладачів музично-теоретичних дисциплін. *Fan*-опитування можна використовувати в якості нового методу опитування, опрацьовування та повторення матеріалу не тільки на уроках сольфеджіо, а й при вивченні інших дисциплін мистецького чи загальноосвітнього циклу, наприклад, іноземних мов, історії, фізики, хімії тощо.

Апробація результатів дисертації: Основні положення й результати дослідження доповідались і обговорювались на *міжнародних* науково-практичних та науково-методичних конференціях «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2014 р.); «Сучасні педагогіка та психологія: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень» (Київ, 2015); «Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології» (Львів, 2015); «Driven to Discover» (Женева, 2015); «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2015) на *всеукраїнських* науково-практичних конференціях «Теорія та практика професійної підготовки магістрів музичного мистецтва» (Херсон, 2014 р.); на XV конференції «Молода наука України. Перспективи та

пріоритети розвитку» (Запоріжжя, 2014 р.); на обласному науково-методичному семінарі «Сучасні інтерактивні технології при викладанні дисциплін музичного циклу в школах естетичного виховання» (Херсон, 2013 р.), на засіданнях кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування НПУ імені М.П.Драгоманова (Київ, 2015 р.).

Результати дисертаційного дослідження було *впроваджено*: у навчальний процес Дитячої музичної школи №1 м. Херсона з 2010 року по 2015 рік (довідка №39 від 10.06.2015 р.); в Інституті мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (довідка №2952 від 18.11.2015 р.); у Кам'янець-Подільському національному університеті імені І.Огієнка (довідка №43 від 28.05.2015 р.), у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка (акт №524 від 16.06.2015 р.), у навчально-виховний процес Київської спеціалізованої школи № 102 (з поглибленим вивченням англійської мови) (довідка № 26 від 12.06.2015 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладено в 14 одноосібних публікаціях автора, з яких 5 опубліковано в провідних фахових виданнях України з педагогіки, 2 опубліковано у міжнародних зарубіжних наукових виданнях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається: зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (364 найменування, з них 22 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить: 289 сторінок, з них 199 – основного тексту. Робота містить 12 таблиць, 13 рисунків, що разом з додатками становить 52 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, аргументовано її актуальність та визначено сутність наукової проблеми, вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, об'єкт, предмет, сформульовано завдання дослідження, перераховано використані методи дослідження, окреслено методологічну та теоретичну основу дослідження, представлено наукову новизну та практичну значущість дослідження, наведено відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження.

У **першому розділі** – «*Теоретико-методологічні засади навчання сольфеджіо школярів в історичній динаміці*» – подано теоретичні та практичні основи розуміння сольфеджіо як музично-теоретичної дисципліни, визначено зміст, сутність та специфіку навчання сольфеджіо на сучасному етапі.

Ретроспективний аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної, музично-теоретичної літератури та педагогічної практики дозволив визначити наступні етапи еволюції предмету сольфеджіо: період зародження музичної нотатії, античний період, період середньовіччя, період зародження сольфеджіо як окремої науки, період методичного реформування сольфеджіо, період появи перших окремих методичних ідей навчання сольфеджіо, період оновлення методичного забезпечення та введення нових форм роботи сольфеджіо, період

появи методик та методичних систем сольфеджіо та музичного виховання, період психологічного переосмислення предмету сольфеджіо як прикладної дисципліни.

Аналіз науково-методичних джерел з психології, загальної та мистецької, зокрема музичної, педагогіки та педагогічного досвіду підтвердив поширеність та актуальність ряду проблем на сучасному етапі розвитку науки при викладанні предмету сольфеджіо, а саме: відсутність оновлення педагогічних технологій; відсутність методик, альтернативних традиційній; відсутність для вікової групи молодших школярів досліджень формування навченості сольфеджіо та розробок нових методів, прийомів, засобів та форм навчання, відповідних даній віковій групі; відсутність зв'язку навчання сольфеджіо з практичною діяльністю та розуміння подальшого використання здобутих учнями ЗУН; відсутність ранньої лінгвізації навчального процесу на уроках сольфеджіо у музичній школі, зокрема у молодших школярів; звуження «зони найближчого розвитку» учнів музичних шкіл при навчанні сольфеджіо; низький рівень успішності здобутих ЗУН та відвідуваності занять з сольфеджіо молодшими школярами; низький рівень особистісної зацікавленості молодших школярів до вивчення сольфеджіо; недосконалість сучасної системи контролю ЗУН учнів; надання переваги навчанню сольфеджіо на ладовій основі, нехтуючи розвиток метро-ритмічного відчуття, гармонічного, тембрального, абсолютного слуху на усіх етапах навчання у дитячій музичній школі; пріоритетне використання класичних зразків музичної літератури XVIII-XIX століття при недостатньому використанні національного фольклору та сучасної вітчизняної й зарубіжної музики.

Доведено важливість питання лінгвізації навчального процесу на уроках сольфеджіо у молодших школярів на сучасному етапі реформування національної системи освіти, розробки і впровадження інноваційних підходів і технологій виховання, входження України до європейського освітнього простору. Визначено тенденцію запозичення українських ідей та методів, запропонованих та придуманих уперше саме українськими педагогами-музикантами, та які свого часу не стали всесвітньо відомими, а світове визнання отримали їх західні аналоги, запропоновані значно пізніше зарубіжними педагогами. Основними *функціями* навчання сольфеджіо визначено *мотиваційно-мобілізуючу, гедоністичну, пізнавально-евристичну*.

Спираючись на наукову думку вітчизняних (М.Вербицький, Г.Виноградов, М.Дилецький, Ф.Колесса, М.Леонтович, В.Павкович, Л.Павлюк, С.Павлюченко, А.Писаревський, В.Подвала, Г.Смаглій, Я.Степовий, К.Стеценко, Є.Столова, В.Фліс, В.Хвостенко, Г.Чиж, Б.Яворський, Я.Якубук та ін.), російських та радянських (Б.Асаф'єв, В.Блок, А.Барабошкіна, М.Карасьова, М.Ладухін, Л.Масленкова, Ж.Металліді, А.Перцовська, Б.Теплов, О.Хромушин, Б.Шеломов та ін.) і зарубіжних (Боецій, Гвідо із Ареццо, П.Гален, С.Гловер, К.Ейтц, Д.Кьорвен, М.Монтеклер, Р.Мюнніх, Е.Парі, А.Хундеггер, Е.Шеве та ін.) педагогів про важливість методичного забезпечення сольфеджіо для успішного становлення музиканта як професіонала, у роботі висвітлено сутність методичних ідей і поглядів (Г.Терлецький, В.Середя, М.Варро, В.Коеп,

С.Людкевич та ін.) та авторських методичних систем (Н.Бергер, С.Білецький, В.Брайнін, В.Верховинець, Р.Гуїтра, Р.Дверій, Е.Жак-Далькроз, В.Кірюшин, З.Кодай, В.Куфлюк, С.Майкапар, Я.Михайлюк, К.Орф, Г.Струве, Б.Трічков, П. ван Хауве, О.Цалай-Якименко, Г.Шатковський та ін.) навчання сольфеджіо.

Як свідчать результати вивчення методичних напрацювань з сольфеджіо, жодна з досліджуваних методик в повній мірі не ліквідує проблематику, існуючу на сучасному етапі розвитку предмету.

У **другому розділі** – *«Методичне забезпечення навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих навчальних закладах»* – представлено теоретично обґрунтовану авторську методику навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах з розширенням та поглибленням знань, умінь та навичок.

У розділі викладено принципи та теоретично обґрунтовано методи, на яких базується авторська методика навчання сольфеджіо молодших школярів, визначено важливість раннього та всебічного розвитку метро-ритмічного чуття, розвитку ритмічного, гармонічного, тембрального, абсолютного слуху та надається комплекс вправ для їх формування. Визначено мету, цілі запропонованої методики та педагогічні умови навчання сольфеджіо учнів молодшого шкільного віку; розроблено та запропоновано методичні рекомендації з вивчення англійською мовою музично-теоретичного тезаурусу.

Важливою складовою методики представлено новий дидактичний метод роботи на уроці сольфеджіо – *fan-опитування*, який враховує специфіку предмету сольфеджіо і може використовуватися за основними темами викладання. У ході дисертаційного дослідження визначено його сутність, мету, цілі, форму. Теоретичний порівняльний аналіз *fan-опитування* з іншими методами, видами та формами опитування як методу опитування показав його відмінність од відомих основних методів і форм контролю результатів навчання, його переваги у психолого-педагогічному та дидактичному плані. Основною перевагою *fan-опитування* як методу опрацювання та повторення матеріалу на уроках сольфеджіо визначено суттєвий активний позитивний вплив на результати навчального процесу – рівень оволодіння знаннями, уміннями та навичками, створення атмосфери психологічного комфорту при навчанні сольфеджіо.

У розділі обґрунтовано доцільність застосування інтерактивних методів та форм навчання, котрі не використовуються у традиційній методиці навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих навчальних закладах або використовуються рідко: проекти з сольфеджіо, рольові ігри, самостійні концерти з сольфеджіо. Подано розроблені концертні ритмічні номери та вправи на основі матеріалу, вивченого на уроках сольфеджіо, та комплекс дидактичних ігрових вправ та рольових ігор для вивчення тем з предмету.

Серед педагогічних умов підвищення ефективності поетапного формування навченості сольфеджіо у молодших школярів, обумовлених сучасною парадигмою музичної освіти, представлена методика виділяє: створення комфортних умов для реалізації творчої ініціативи учнів, їх самореалізації у створенні проектів та участі у фахових заходах; систематичне повторення за

МЕТА: сформувати навченість сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах

ДИДАКТИЧНІ ЦІЛІ:

- формування інтересу до предмету;
- формування позитивного ставлення до музикування,
- підвищення ефективності процесу навчання та ґрунтовності отримання ЗУН;
- приріст % учнів з високим рівнем навченості;
- скорочення навчального часу;
- збільшення обсягу і тематичного наповнення вивченого матеріалу, введення основ інструментування, гармонії тощо;
- формування усвідомленості практичного використання ЗУН;
- орієнтованість навчання на інтеграцію в міжнародний навчальний простір.

ПРИНЦИПИ:

- урахування вікових психолого-педагогічних особливостей
- орієнтованості навчання на інтеграцію в міжнародний навчальний простір
- практичної орієнтованості навчання
- нового в старому
- гуманізму
- єдності форм і методів
- емоційності навчання
- ґрунтовності засвоєння ЗУН
- системності та систематичності

ФУНКЦІЇ:

Півнавально-евристична

Гедоністична

Мотиваційно-мобілізуєча

Навчально-композиційний

Мотиваційно-півнавальний

Когнітивно-компетентнісний

Вербально-інтеграційний

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ НАВЧЕНОСТІ

Творчо-діяльнісний

МЕТОДИ

ЛІНГВІЗАЦІЯ

ІГРОВІ МЕТОДИ

Дидактичні ігри

Рольові ігри

Угадай, хто?

Гра у вчителя

ІНСТРУМЕНТУВАННЯ

Інструментування

Концерти з сольфеджіо

Спектаклі

Виставки

Урок-концерт

Доробки

Композиція

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ

створення комфортного навчального середовища: урахування психофізичних та психолого-педагогічних впливів особливостей молодих школярів, новий підхід до оцінювання

свідоме опрацювання учиними матеріалу, який вивчається, ознайомлення з прикладами практичного використання

підтримка творчої ініціативи учнів, сприяли їх самореалізації у створенні проєктів та участі у фахових заходах

системне та систематичне повторення за допомогою введення спеціального, адаптованого до предмету сольфеджіо, методу – fan-опитування

ЕТАПИ

1. Перший рік навчання

2. Другий рік навчання

3. Третій рік навчання

4. Четвертий рік навчання

РЕЗУЛЬТАТ: сформованість навченості ЗУН сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах

Рис. 1 Модель методики навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах

допомогою введення спеціального, адаптованого до предмету сольфеджіо, виду опитування – *fan-опитування*; створення комфортного навчального середовища з урахуванням психолого-педагогічних та психофізичних вікових особливостей молодших школярів при навчанні сольфеджіо; свідоме опрацювання матеріалу, який вивчається, що реалізується за рахунок ознайомлення з прикладами практичного використання.

Структурний аналіз навченості сольфеджіо молодших школярів дозволив розробити та теоретично обґрунтувати компонентну структуру навченості учнів з предмету сольфеджіо, визначити наступні компоненти, що нерозривно пов'язані між собою: *мотиваційно-пізнавальний, мовно-інтеграційний, навчально-композиційний, когнітивно-компетентнісний, творчо-діяльнісний* з їх критеріями і показниками. Критерієм *мотиваційно-пізнавального компоненту* визначена *міра мотиваційної цілеспрямованості та визначення ролі предмету сольфеджіо* (показники: інтерес до предмету; особистісна зацікавленість у вивченні сольфеджіо; потреба в самовдосконаленні ЗУН з предмету сольфеджіо; усвідомленість учнями використання здобутих ЗУН). Критерієм *мовно-інтеграційного компоненту* визначено *ступінь фахової мовної підготовки* (показники: навченість музичного тезаурусу англійською мовою; здатність до використання мультимедійних технологій освіти (відео-уроки, консультації, лекції, фахові музичні тексти на англійській мові)). Критерієм *навчально-композиційного компоненту* визначена *міра вивченого матеріалу молодшими школярами на уроках сольфеджіо* (показники: швидкість просування в навчанні; обсяг додаткового вивченого матеріалу). Критерієм *когнітивно-компетентнісного компоненту* визначено *ступінь навченості ЗУН з сольфеджіо молодшими школярами* (показники: вияв навченості ритмічних, гармонічних, абсолютних, тембральних ЗУН; успішність учнів). Критерієм *творчо-діяльнісного компоненту* визначено *міру здатності учнів до фахової самореалізації у процесі навчання та поза навчанням* (показник: вияв творчої ініціативи учнів, здатність до творчої трансформації ЗУН сольфеджіо та вміння творчо презентувати їх).

У **третьому розділі** – «*Експериментальне дослідження навченості сольфеджіо у молодшому шкільному віці*» – показано впровадження поетапної методики сольфеджіо молодших школярів, наведено результати констатувального та формувального експериментів, визначено середньостатистичні рівні сформованості усіх компонентів структури навченості учнів, проведено порівняльний аналіз отриманих результатів, подано детальну характеристику методів, прийомів, засобів для формування усіх компонентів ЗУН з сольфеджіо молодших школярів за авторською методикою на кожному етапі формувального експерименту.

Констатувальний експеримент показав відсутність формування у молодших школярів мовно-інтеграційного та творчо-діяльнісного компонентів, низький рівень сформованості мотиваційно-пізнавального компоненту у 84 % учнів. Обсяг, послідовність та тематична наповненість матеріалу, що вивчається, визначаються програмою з предмету сольфеджіо, часу на вивчення додаткового позапрограминого матеріалу не виділено, темп просування у

кожного учня є майже однаковим та коливається біля одиниці. Визначили відсутність сформованості тембрального, абсолютного слуху та низький рівень сформованості ритмічного і гармонічного слуху (62 % та 48 % відповідно). Дослідження успішності учнів як показника когнітивно-компетентнісного компоненту виявило стійку тенденцію поступового спаду з першого до четвертого класу (у 2,5 рази) високого рівня сформованості ЗУН і зростання середнього та низького рівнів. Відсутність оцінки 12 балів серед усіх результатів свідчить або про відсутність в учнів необхідних для отримання цієї оцінки системних ЗУН у межах програми або про відсутність креативного мислення та творчих досягнень. Аналіз отриманих у результаті дослідження даних показав, що найбільші складнощі при написанні диктанту з сольфеджіо і при слуховому аналізі виникають при визначенні ритмічних груп.

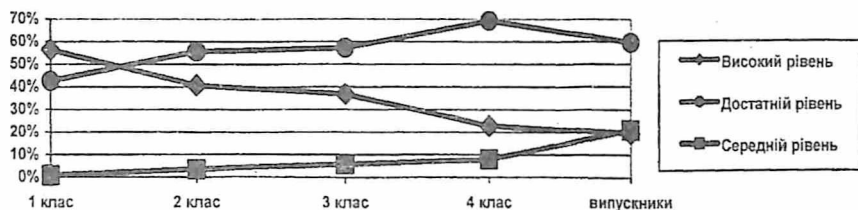

Рис. 2 Динаміка успішності навчання молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах

На формувальному етапі експериментальної роботи в експериментальному класі відбувалося системне та систематичне формування усіх компонентів навченості учнів, з поступовим накопиченням, розширенням та удосконаленням їх знань, умінь та навичок. Для підвищення інтенсивності просування в навчанні порівняно з традиційною методикою та програмами сольфеджіо 1984, 1992, 2012 років застосовано перерозподіл тематичної наповненості та послідовності вивчення тем, паралельне додавання позапрограмного матеріалу, врахування мимовільності пізнавальних процесів, використання дидактичних ігор та ритмічних вправ для переключення уваги, створення психологічно комфортного навчального середовища.

Формувальний експеримент складався з чотирьох етапів. Заняття проходили на кожному етапі згідно зі створеним для реалізації методики календарно-тематичним планом. Кожне заняття складалося з основних форм роботи на уроці: побудови (теоретичне опрацювання), упізнання (слуховий аналіз, диктант, аналіз творів) та відтворення (вокально-інтонаційні вправи, музикування) програмного та додаткового матеріалу з сольфеджіо.

На кожному етапі експериментальної роботи для формування мотиваційної цілеспрямованості та здатності учнів до фахової самореалізації готуються і у кінці кожної чверті проводяться уроки-концерти, а у кінці семестрів (новорічні свята та закінчення року) великі концерти з сольфеджіо на сцені; створюються і презентуються творчі проекти, пов'язані з музикою. На кожному уроці усіх чотирьох етапів подання англійської термінології йде паралельно з навчанням основного матеріалу, є додатковим його повторенням і супроводжує основне

тематичне наповнення предмету сольфеджіо. З другого етапу вводимо навичку читання вивчених термінів. На третьому етапі вчитель стає тьютором (навчас учнів користуватися мультимедійними засобами самостійно), на четвертому – допомагає у самостійному пошуку відео-уроків з сольфеджіо англійською. Для розвитку тембрального слуху використовуємо гру «Угадай хто?», ускладнення якої поглиблюються та розширюються на кожному наступному етапі.

На першому етапі проходить системний розвиток ритмічного, абсолютного та гармонічного слуху, який передує розвитку ладового слуху у формах побудови, упізнання та відтворення матеріалу. Ладовий слух розвивається за допомогою фольклору в погодженні з темпами навчання інших елементів слуху. Для формування ритмічного слуху та вивчення усіх основних ритмічних груп у простих розмірах використано ритмічний канон, ритмічне триголосья, ритмічну арифметику як метод і результат навчання. Для формування гармонічного слуху та вивчення усіх простих інтервалів, їх обернень, а також для ладового слуху (засвоєння мажору, мінору (3-х видів), транспонування у тональностях до 2-х ключових знаків) використано методи: fan-опитування, дидактичні ігри («Акваріум», «Осіньні листя» тощо), канон (спів гам, інтервалів тощо), спеціально розроблені вправи (багатоголосне виконання співзвуч, ланцюгів тощо). Для формування абсолютного слуху протягом кожного уроку у розспіві та поміж інших форм роботи прослуховуємо, інтонуємо та у грі «Угадай, хто?» визначаємо звуки соль та до. На початок другого етапу повністю закінчено опрацювання програмного матеріалу за усіма представленими темами першого етапу нової програми 2012 р. Для формування усіх видів музичного слуху на цьому етапі до вже введених методів додаємо рольову дидактичну гру «Гра в учителя», поліритмію, гру «2 на 3», ритмічне групування та перегрупування тривалостей, ускладнюємо багатоголосья, вивчаємо звук мі, до гармонічних вправ вводимо вокальне та інструментальне виконання зб.2 та зм.7, трьох видів акордів із трьох звуків, домінантового септакорду із розв'язанням, гармонічного мажору. На третьому етапі додаємо більш складні завдання на поліритмію, гру «3 на 4», опрацювання пунктиру та синкоп, вивчення звуків ре і ля, ритмічного багатоголосся (поєднання різних ритмічних груп у чотирьох голосах). На четвертому етапі – звуки фа та сі, гармонічне з'єднання акордів, вивчення основ інструментування, створення власних музичних творів та їх оркестрування, повністю закінчуємо опрацювання метро-ритму перших двох етапів (1-6 класи) програми 2012 року.

На формувальному етапі визначено сформованість високого рівня мовно-інтеграційного, творчо-діяльнісного компонентів в усіх учнів експериментальної групи, зафіксована майже повна відсутність сформованості цих компонентів в учнів контрольних груп. Відносно мотиваційно-пізнавального, навчально-композиційного та когнітивно-компетентнісного компоненту визначено відповідність результатів контрольних груп середньостатистичним результатам констатувального етапу дослідження з переважанням та поступовим зростанням середнього та низького рівня сформованості означеного феномена та тенденцією до зниження результатів високого рівня. У експериментальній групі спостерігається протилежна

тенденція формування від початку навчання високого рівня навченості за усіма компонентами, стало його утримання чи мінімальний спад на наступних етапах за рахунок появи незначного відсотку учнів з середнім рівнем навченості, темп просування у навчанні переважає у два рази, розрахований програмою на чотири роки матеріал вивчається за два роки, а наступні два роки використовуються для поглиблення ЗУН, на опрацювання значного обсягу додаткових тем з предмету сольфеджіо, на створення різноманітних проєктів.

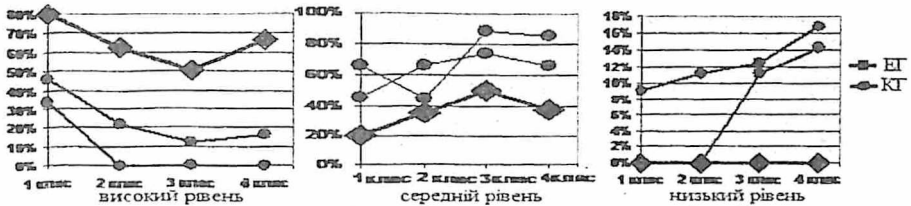

Рис. 3 Динаміка успішності учнів експериментальної ЕГ та контрольних КГ груп

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні для вирішення наукової проблеми підвищення ефективності навчання сольфеджіо на початковому щаблі мистецької освіти розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено новий дидактичний метод – fan-опитування і методику навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Вперше за останній час у нашій країні піднято питання впровадження інноваційних технологій у теорію і практику навчання сольфеджіо, наголошено на ранньому розвитку метро-ритму як основи музикування в цілому, у музично-педагогічній освіті досліджена вікова група молодших школярів з даного питання. Результати проведеного дослідження та розв'язання всіх поставлених завдань дають підстави зробити наступні висновки:

1. Ретроспективний аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної, музично-теоретичної літератури та досвіду відомих педагогів-музикантів, які розглядали проблематику навчання та викладання сольфеджіо, показав, що на різних історичних етапах розвитку сольфеджіо цілі і завдання, як і сутність та значення самої музичної дисципліни, змінювалися та переосмислювалися. У результаті дослідження було визначено наступні етапи еволюції предмету сольфеджіо: період зародження музичної нотації, античний період, період середньовіччя, період зародження сольфеджіо як окремої науки, період методичного реформування сольфеджіо, період появи перших окремих методичних ідей навчання сольфеджіо, період оновлення методичного забезпечення та введення нових форм роботи сольфеджіо, період появи методик та методичних систем сольфеджіо та музичного виховання, період психологічного переосмислення предмету сольфеджіо як прикладної дисципліни. Сольфеджіо, як музична дисципліна, основи якої були закладені в античній культурі, пройшло у своєму становленні шлях від вузькоспрямованого

предмету для розвитку навичок вокалістів у середньовіччі до дисципліни, спрямованої на розвиток музичного мислення, з навчанням на стилевій та ладовій основі і використанням методів психології та синестезії у XXI столітті. Методичні посібники та підручники з навчання сольфеджіо як окремої дисципліни з'являються у XVII сторіччі. Запропоновані у різні часи методи та методики навчання сольфеджіо вирішували дидактичні завдання відповідно до історичних умов та потреб розвитку тогочасного світогляду суспільства.

Дослідження науково-методичних і музично-теоретичних джерел виявило значний внесок у становлення та розвиток методики навчання предмету сольфеджіо української музичної педагогіки; показало тенденцію запозичення українських ідей та методів, запропонованих та придуманих уперше саме українськими педагогами-музикантами, але які свого часу з різних причин не дістали всесвітньої відомості, а світове визнання отримали західні аналоги, запропоновані значно пізніше зарубіжними авторами.

2. У ході аналізу науково-методичних джерел із загальної та мистецької, зокрема музичної, педагогіки і психології та педагогічного досвіду визначено сутність, зміст, специфіку навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах; підтверджено поширеність та актуальність на сучасному етапі розвитку науки наступних проблем навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах: відсутність використання новітніх педагогічних технологій та інноваційних методів, засобів, форм тощо; відсутність врахування психофізіологічних та психолого-педагогічних особливостей вікової категорії молодших школярів у традиційній методиці навчання сольфеджіо; низький рівень ґрунтовності та успішності здобутих учнями ЗУН та низький рівень відвідуваності занять з сольфеджіо; не системний та не систематичний, несвоєчасний, з запізненням, та в неналежному об'ємі розвиток метро-ритмічного відчуття, гармонічного та абсолютного слуху при навчанні сольфеджіо на усіх етапах навчання у дитячій музичній школі; відсутність розвитку тембрального слуху на уроках сольфеджіо на усіх етапах навчання у дитячій музичній школі; звуження «зони найближчого розвитку» учнів музичних шкіл при навчанні сольфеджіо; відсутність зв'язку навчання сольфеджіо з практичною діяльністю та розуміння подальшого використання здобутих учнями ЗУН; ставлення учнів до предмету як до складного, незрозумілого, нецікавого, непотрібного, другорядного; наявність недоліків у сучасній системі контролю ЗУН учнів; відсутність лінгвізації навчального процесу на уроках сольфеджіо як у молодших школярів, так і взагалі у музичній школі; недостатнє використання національного фольклору та найкращих пластів вітчизняної та зарубіжної музичної культури XX-XXI сторіччя через пріоритетне використання класичних зразків музичної літератури XVIII-XIX століття. Усі ці проблеми диктують актуальність розробки нових методик навчання сольфеджіо з використанням новітніх педагогічних технологій, адаптування до викладання предмету сольфеджіо молодшим школярам у дитячих музичних школах вже відомих дидактичних методів, які не використовуються на даний момент.

3. У рамках дисертаційного дослідження розроблені та теоретично обґрунтовані структурні компоненти, їх критерії та показники навченості ЗУН учнів дитячих музичних шкіл: мотиваційно-пізнавальний компонент – для визначення міри мотиваційної цілеспрямованості та усвідомлення учнями практичного використання здобутих із сольфеджіо ЗУН; *мовно-інтеграційний* компонент – для визначення ступеня фахової мовної підготовки; *навчально-композиційний* компонент – для визначення міри вивченого матеріалу; *когнітивно-компетентнісний* компонент – для визначення ступеня навченості ЗУН з сольфеджіо молодших школярів; *творчо-діяльнісний* компонент – для визначення міри здатності учнів до фахової самореалізації у процесі навчання та поза ним. Окреслено психолого-педагогічні умови формування навчання сольфеджіо молодших школярів, які підвищують ефективність поетапної методики формування навченості: створення комфортного навчального середовища; урахування психофізичних та психолого-педагогічних вікових особливостей молодших школярів; новий підхід до оцінювання; свідоме опрацювання учнями матеріалу, який вивчається, ознайомлення з прикладами практичного використання; системне та систематичне повторення за допомогою введення спеціального, адаптованого до предмету сольфеджіо, методу – *rap-опитування*; підтримка творчої ініціативи учнів, сприяння їх самореалізації у створенні проєктів та участі у фахових заходах.

4. У ході дисертаційного дослідження було розроблено і теоретично обґрунтовано новий дидактичний метод опитування, опрацювання та повторення матеріалу на уроках сольфеджіо – *rap-опитування*, який є однією з основних відмінностей авторської методики навчання сольфеджіо молодших школярів. Системне та систематичне опрацювання та повторення матеріалу з предмету, позитивне емоційне налаштування на уроках, урахування вікових особливостей, оптимізація витраченого учбового часу, особистісно-орієнтований підхід, гармонійне поєднання з ігровими формами та проєктивними методами дозволяє не тільки підвищити ефективність засвоєння ЗУН, а й довести рівень навченості кожного учня до максимально можливого саме для цього учня, в ідеальному варіанті – до вищого рівня ЗУН, уникнути одноманітності та нецікавості навчання. *Rap-опитування* як нова форма роботи на уроці дозволяє повністю відмовитися від фронтального опитування. *Rap-опитування* враховує специфіку предмету сольфеджіо і може використовуватися за основними темами викладання. Можна розглядати питання використання даного методу при викладанні інших дисциплін мистецького та загальноосвітнього спрямування.

5. У ході дисертаційного дослідження було розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено авторську методику навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах з розширенням та поглибленням знань, умінь та навичок ритмічного, гармонічного, тембрального, абсолютного слуху, яка представляє собою систему взаємопов'язаних нових підходів до навчання сольфеджіо молодших школярів (зокрема враховано психофізіологічні та психолого-педагогічні особливості даної вікової групи), нових спеціально розроблених і вперше

використаних методів та форм роботи на уроках сольфеджіо (розроблено новий дидактичний метод *rap*-опитування, адаптовано до викладання предмету сольфеджіо у молодших класах музичної школи проєктивні методи, розроблено комплекс дидактичних ігрових вправ та рольових ігор для вивчення тем з предмету сольфеджіо на розвиток усіх елементів музичного слуху), розроблено спеціальні концертні ритмічні номери та вправи на основі матеріалу, вивченого на уроках сольфеджіо; запропоновано нову послідовність, обсяг викладання та наповнення тем; у рамках нової методики розроблено та запропоновано новий вид концерту – концерт з предмету сольфеджіо.

Методику було перевірено у ході формувального експерименту, який проходив у чотири етапи. На кожному етапі формувалися усі визначені структурні компоненти навченості, визначалися рівні сформованості показників у експериментальній та двох контрольних групах. У перебігу констатувального експерименту було визначено рівні навченості ЗУН учнями молодших класів, підтверджено наявність визначених проблем при навчанні сольфеджіо у молодших школярів, отримано результат превалювання низького та середнього рівня мотиваційно-пізнавального, навчально-композиційного та когнітивно-компетентнісного компонентів, та майже повна відсутність сформованості навченості мовно-інтеграційного та творчо-діяльнісного у респондентів. Аналіз статистичних даних, отриманих у ході констатувального, контрольного та формувального експериментів, підтвердив ефективність авторської методики навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах.

6. Для входження у світовий науковий та музичний простір у новій методиці запропоновано ранню лінгвізацію навчального процесу сольфеджіо і теоретично обґрунтовано необхідність вивчення, окрім італійською мовою музичних термінів, англійською мовою музичного тезаурусу у процесі навчання предмету. Було розроблено методичні рекомендації з теорії та методики лінгвізації навчального процесу сольфеджіо, починаючи з першого класу, відповідно до вивчених тем з предмету. На формувальному етапі експерименту дані рекомендації були введені до навчального процесу сольфеджіо молодших школярів. У учнів експериментальної групи було сформовано мовно-інтеграційний компонент, визначено ступінь фахової мовної підготовки, отримано показники високого рівня навченості музичного тезаурусу англійською мовою та високий рівень здатності до використання мультимедійних технологій освіти (відео-уроки, консультації, лекції на англійській мові) для подальшого професійного розвитку на протигагу відсутності сформованості в учнів даного компоненту на констатувальному етапі та у обох контрольних групах на формувальному етапі експерименту.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА

1. Мудролюбова І.О. Використання методу проєктів у викладанні предмету «сольфеджіо» / І. Мудролюбова // Науковий часопис НПУ

- імені М.П.Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наукових праць / за заг. ред. проф. В.Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Випуск 47. – С. 208-212.
2. Мудролюбова І.О. Важливість виховання почуття метро-ритму у дітей на уроці з предмету «сольфеджіо» / І.Мудролюбова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наукових праць. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – Вип. 16 (21). Частина 2. – С. 175-178.
3. Мудролюбова І.О. Використання ігрових форм роботи на уроках сольфеджіо / І.Мудролюбова // Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2015. – С. 362-366.
4. Мудролюбова І.О. Використання концерту для вирішення дидактичних завдань музичної освіти / І.Мудролюбова // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. / За заг. редакцією проф. О.В.Матвієнко, укладач – доц. В.В.Кудіна. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – Випуск 51. – С. 144-148.
5. Мудролюбова І.О. Сучасні реалії української музичної освіти на шляху до єдиного світового музичного простору / І.Мудролюбова // Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки / Головний редактор Локарева Г.В. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2015. – С. 16-21.
6. Mudroliubova Iryna Fan-survey as a new kind of survey of education for example teaching solfeggio in primary school children / Iryna Mudroliubova //International scientific professional periodical journal «The unity of science» /publishing office Friedrichstrabe 10 – Vienna – Austria, 2015. – pp. 91-94.
7. Мудролюбова І.О. Критерії оцінювання знань учнів з предмету сольфеджіо в Україні / І.Мудролюбова // International scientific-practical congress of pedagogues, psychologists and medics «Driven to Discover» [Text]: materials of proceedings of International Scientific and Practical Congress (Geneva, Switzerland, the 5th of June, 2015). – Geneva: Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists Science, 2015. – С.18-20.
8. Мудролюбова І.О. Характеристика молодшого шкільного віку відповідно до різних підходів періодизації психічного розвитку дитину / І. Мудролюбова // Соціологія. Психологія. Соціальні комунікації: збірка наукових праць студентів – членів проблемних груп Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій / гол. ред. В.Б. Євтух. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 6. – С. 115-120.
9. Мудролюбова І.О. Класифікація проєктивних методів навчання / І. Мудролюбова // Молода наука України. Перспективи та пріоритети розвитку [Текст]: матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції. – Запоріжжя, 2014. – С. 97-99.
- 10.Мудролюбова І.О. Вплив музики на розвиток пам'яті учнів / І. Мудролюбова // Магістерські читання. Теорія та практика професійної підготовки магістрів музичного мистецтва. – Херсон: МПП «Издательство «ІТ», 2014. – С. 18-19.

- 11.Мудролюбова І.О. Особливості розвитку мислення у молодших школярів / І. Мудролюбова // Наукові пошуки XXI століття: молодіжний вимір: Матеріали II Міжвузівської студентської дистанційної науково-практичної конференції (м. Київ, 27 листопада 2014 р). – К.: Інститут розвитку дитини НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – С. 569-574.
- 12.Мудролюбова І.О. Огляд методик психодіагностування мислення учнів молодшого шкільного віку / І.Мудролюбова // Соціологія. Психологія. Соціальні комунікації: збірка наукових праць студентів – членів проблемних груп Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій / гол. ред. В.Б. Євтух. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. 8. – С. 75-81.
- 13.Мудролюбова І.О. Інтерактивні методи навчання на уроках сольфеджіо / І. Мудролюбова // Психологія та педагогіка у XXI столітті: перспективні та пріоритетні напрямки дослідження: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 5-6 червня 2015 р.). – К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2015. – С. 19-22.
- 14.Мудролюбова І.О. Огляд методичних ідей українських педагогів-музикантів щодо викладання сольфеджіо / І. Мудролюбова // Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: збірка тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 26 червня 2015 року). – Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. – С. 90-94.

АНОТАЦІЇ

Мудролюбова І.О. Методика навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2016.

У роботі визначено етапи еволюції предмету сольфеджіо від античності до сучасності, подано детальний поетапний аналіз методичних поглядів, ідей, забезпечення та систем навчання сольфеджіо, проаналізовано методичні напрацювання та авторські методики навчання сольфеджіо вітчизняних та зарубіжних педагогів ХХ сторіччя, програми та методика навчання предмету у сучасній музичній школі. Окреслено проблеми та суперечності, які існують на сучасному етапі розвитку предмету та викладено висновки щодо їх вирішення.

Розроблено компонентну структуру та визначено педагогічні умови формування навченості ЗУН учнів з предмету сольфеджіо (мотиваційно-пізнавальний, мовно-інтеграційний, навчально-композиційний, когнітивно-компетентнісний, творчо-діяльнісний компоненти з їх критеріями і показниками). Доведено необхідність впровадження та розроблено рекомендації з теорії та методики лінгвізації навчального процесу сольфеджіо.

У дисертації представлено теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка авторської методики навчання сольфеджіо молодших школярів у спеціалізованих мистецьких навчальних закладах з розширенням та

поглибленням знань, умінь та навичок ритмічного, гармонічного, тембрального, абсолютного слуху. Основоположним методом авторської методики використано спеціально розроблений новий дидактичний метод роботи на уроці – *fan-опитування*, який дозволяє вирішити більшість психолого-педагогічних та навчальних завдань. У межах авторської методики запропоновано новий вид концерту – концерт з предмету сольфеджіо з використанням спеціально розроблених концертних ритмічних номерів. Методичну модель навчання сольфеджіо розроблено як єдину дидактичну систему спеціально підібраних, взаємопов'язаних принципів, завдань, методів, засобів, форм та прийомів з урахуванням психолого-педагогічних та психофізіологічних особливостей молодших школярів.

Ключові слова: сольфеджіо, методика навчання, *fan-опитування*, проєктивні методи, ігри, ритм, лінгвізація, концерт, інновації, молодший шкільний вік.

Мудролюбова И.А. Методика обучения сольфеджио младших школьников в специализированных художественных учебных заведениях. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2016.

В работе определены этапы эволюции предмета сольфеджио от античности до современности, представлен подробный поэтапный анализ методических идей, взглядов, обеспечения и систем обучения сольфеджио, проанализированы методические наработки и авторские методики обучения сольфеджио отечественных и зарубежных педагогов XX столетия, программы и методика обучения предмету в современной музыкальной школе. Обозначены проблемы и противоречия, существующие на современном этапе развития предмета и изложены выводы по их решению.

Разработана компонентная структура и определены педагогические условия формирования обученности ЗУН учащихся по предмету сольфеджио (мотивационно-познавательный, вербально-интеграционный, учебно-композиционный, когнитивно-компетентностный, творчески-деятельный компоненты с их критериям и показателям). Доказана необходимость внедрения и разработаны рекомендации по теории и методике лингвизации учебного процесса сольфеджио.

В диссертации представлены теоретическое обоснование и экспериментальная проверка авторской методики обучения сольфеджио младших школьников в специализированных художественных учебных заведениях с расширением и углублением знаний, умений и навыков ритмического, гармонического, тембрального, абсолютного слуха. Основополагающим методом авторской методики является специально разработанный новый дидактический метод работы на уроке – *fan-опрос*, который позволяет решить большинство психолого-педагогических и учебных

задач. В рамках авторской методики предложен новый вид концерта – концерт по предмету сольфеджио с использованием специально разработанных концертных ритмических номеров. Методическую модель обучения сольфеджио разработано как единую дидактическую систему специально подобранных, взаимосвязанных принципов, задач, методов, средств, форм и приемов с учетом психолого-педагогических и психофизиологических особенностей младших школьников.

Ключевые слова: сольфеджио, методика обучения, fan-опрос, проективные методы, игры, ритм, лингвизация, концерт, инновации, младший школьный возраст.

Mudroliubova I.O. Methods of teaching primary school children of solfeggio in specialized art schools. – Manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.02 – theory and methods of music education. – National Pedagogical University named M.P.Dragomanov. – Kyiv, 2016.

In this paper the stages of evolution of object of solfeggio from antiquity to the present were determined, a detailed phased analysis of methodological thoughts, ideas, support and systems of teaching solfeggio was presented, methodological developments and original methods of teaching solfeggio of national and foreign teachers of the twentieth century, programs and methods of teaching the subject in contemporary music school were analyzed. Conclusions on the problems and contradictions that exist in the current development of the subject were presented.

In the thesis the component structure was worked out and pedagogical conditions of forming knowledge of pupils on solfeggio (motivational and cognitive, linguistic and integration, training and composition, cognitive competence, creativity and activity components with their criteria and indicators) were defined. In the work it is proved the necessity of implementation and recommendations were elaborated on the theory and techniques of linguization of the educational process of solfeggio.

The thesis presents a theoretical study and experimental verification of the author's methods of teaching primary school children of solfeggio in specialized art schools with deepening knowledges and skills of rhythmic, harmonic, timbre, perfect hearing. As the basic method of author techniques specially developed a new didactic method of work in the classroom – fan-survey, which can solve most of psychological and pedagogical and educational problems, was used. Within the authoring methodology a new kind of concert – a concert on the subject of solfeggio using special rhythmic concert numbers of performance was proposed. Methodical model of teaching solfeggio is designed as a single didactic system of specially selected, interrelated principles, objectives, methods, tools, forms and techniques and is based on psychological, pedagogical and psychophysiological characteristics of pupils of younger age group.

Keywords: methodology of education, solfeggio, fan-survey, project method, games, rhythm, linguization, concert, innovation, primary school age.

**НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова**

100317077

Підписано до друку 09.03.2016 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times.

Наклад 100 прим. Зам. № 499

Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

